

Världens första underjordiska sanatorium i nedlagd saltgruva

■ På 200 meters djup i saltgruvan i Wieliczka, en mil öster om Krakow i södra Polen, finns världens första underjordiska sanatorium. Här bedrivs fortfarande vård. Den salta och fuktiga luften sägs bota astma, hörsnuva och även andra allergiska sjukdomar. »Ett enda andetag här nere förlänger livet med fem minuter.«

Dessutom ruvar gruvan på hundratals skulpturer, en idrottshall, en restaurang och ett kapell.

Besökarna till den 700 år gamla saltgruvan, som årligen besöks av över 700 000 personer och numera finns på Unescos världsarvslista, visas in i en sluttande gruvgång som leder fram till en vindlande trappa.

Prick 800 trappsteg senare befinner vi oss på 64 meters djup i en saltlabyrinth som totalt omfattar 30 mil. Nivå 2 ligger på 90 meters djup, och när vi är som djupast har vi 125 meter salt över huvudena. När det begav sig ägde saltbrytningen dock rum ända ned på 327 meters djup.

Vi leds runt i korridorer och salar och möts av skulpturer och installationer som bland annat visar hur saltbrytningen gick till. Allt är i salt och verken är signerade av gruvarbetare som varvade det tunga och farliga gruvjobbet med fritt skapande.

Bitvis får vi passa oss för låga tak och dörrar, och guiden tjoar:

– »Majn« your head, och berättar sedan om sanatoriet, som ligger ytterligare 86 meter rakt ned i Moder Jord.

Behandlingen kallas speleoterapi (*speleologi* = läran om grottor). När det gäller just »salta« behandlingar talas det också om haloterapi (grekiskans *halos* = salt).

Behandling i nedlagda gruvor och i grottor är fortfarande vanligt förekommande, inte minst i forna Östeuropa. Det är den höga luftfuktigheten, mineralerna och ibland också radioaktivitet som sägs ha hälsobringande effekt.

Patienterna kläs på ordentligt och tilldelas dessutom hjälmar. De får sedan vila i sängläge några timmar åt gången. Behandlingstiden uppgår vanligtvis till några veckor.



S:t Kingas kapell på 101 meters djup, världens största underjordiska kyrka. Här är till och med takkronorna av salt. Det tog 63 år att mejsla ut det. Kopian, i salt, av Leonardo da Vincis målning »Den sista måltiden«, lyser tredimensionell i denna ljusvinkel.

Det talas om en verksam saltaerosol, en torr saltdimma, som underlättar upphostningar av slem och dessutom reducerar andfäddhet. Och det finns många vittnesmål om liv som förbättrats i den salta miljön.

Det finns dock studier som visar att effekterna av speleoterapi är ringa. Tidningen *Allergi i Praxis* nr 4/2004 refererar till en undersökning av 124 astmatiska barn som drar slutsatsen att det inte finns någon »tillräcklig evidens som styrker att speleoterapi kan ha någon positiv effekt vid behandling av kronisk astma«. Två delstudier visar dock att terapin har »kortvarig övergående effekt på lungfunktion«.

Professor Leif Bjerner, vid lung- och allergikliniken i Lund, har specialstuderat resultat av studier av speleoterapi:

– Det är viktigt att påpeka att det än så länge inte finns någon dokumenterad effekt av speleoterapin. Fast det hindrar ju inte företag från att bygga och sälja konstgjorda »gruvrum«. Som jag ser det rör det sig om rent geschäft. Jag är ändå öppen för det mesta när det gäller alternativa behandlingsmetoder. Men ett krav måste ändå vara att metoderna ska ha visat sig ha dokumenterad effekt. Annars blir det svårt för patienterna att ta ställning. Då får de hålla tillgodo med

dess enskilda vittnesmål om hur metoden förbättrat olika tillstånd.

Redan de gamla romarna tyckte sig dock uppleva positiva effekter av vistelser i grottor. Och under medeltiden talades det om att gruvarbetare tack vare arbetet under jord delvis kom tillrätta med andfäddhet.

I modern tid är det främst länder i gamla Centraleuropa som kliniskt använt sig av speleoterapi. Under andra världskriget intresserade sig även tyskarna för speleoterapi. Det visade sig nämligen att tillståndet för personer med respiratoriska bekymmer förbättrades efter vistelser i skyddsrum i grottor.

Under 1960-talet bildades Commission of Speleotherapy som en gren av grottforskningsorganisationen Union International of Speleology, UIS, som främst sysslar med grottforskning.

UIS har 60 medlemsländer, varav Sverige är ett. Svensk delegat och grottforskare är Thomas Gustafsson Lycken. Han studerar nu inte just speleoterapi, men uppger rent allmänt att luften i grottor är fuktig och fri från damm och allergen och kanske just därför kan vara intressant inte minst för astmatiker.

Arne Spångberg
frilansskribent, Solna